

СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ:

Тема 3: Контрабанда та «сірий імпорт», корупція на митниці

*за результатами VI хвилі щорічного опитування
українських експортерів та імпортерів*

Проект «Підтримка Громадської Ініціативи
«За чесну та прозору митницю»

Київ 2021

ПРО ПРОЄКТ

Загальна мета проекту полягає підвищенні спроможності громадянського суспільства брати участь у розробці економічної політики в Україні.

Очікувані результати:

- (1) посилення спроможності та ефективності ініціативи;
- (2) активізація політичного діалогу між громадянським суспільством та державою з питань впровадження реформи у митній сфері

Термін реалізації проекту: 36 місяців, з 1 січня 2020 року.

За фінансової підтримки Європейського Союзу, МФ «Відродження» та ATLAS Network (США).

Ініціатива є неформальною мережею ОГС із різних регіонів України, які дбають про покращення бізнес-клімату.

25 членів станом на грудень 2021

Діяльність ініціативи спрямована на моніторинг впровадження митної реформи та сприяння діалогу щодо реалізації інституційної реформи митниці відповідно до принципів належного управління та принципів вільної торгівлі.

Громадській ініціатива сотворена у 2018 році у процесі реалізації проекту «Діалог зі сприяння торгівлі», який впроваджувався ІЕД за підтримки ЄС та МФ «Відродження».

Щорічне опитування українських експортерів та імпортерів: основа адвокаційної та аналітичної роботи Ініціативи

ІЕД розробив та застосовує з 2015 року спеціальний національний інструмент моніторингу та оцінки політики «Моніторинг спрощення процедур торгівлі».

Це інструмент виміру прогресу в сфері сприяння та спрощення процедур міжнародної торгівлі та роботи митниці, який засновано на оцінках безпосередніх учасників процесу реалізації політики — представників бізнесу.

В основі моніторингу лежать результати щорічного опитування 1000 підприємств експортерів / імпортерів по всій території України.

Відбулось 6 щорічних опитувань: 2015, 2016, 2017, 2018, 2020, 2021.

6 хвиля опитування розпочалася 26 травня і завершилася 8 вересня 2021 року.

6-те Щорічне опитування: теми

Як бізнес оцінює діяльність митних органів та реалізацію реформ у митній сфері

Які кількісні та якісні оцінки вартості та тривалості процедур ЗЕД

Як бізнес оцінює різні митні процедури

Користування системою NCTS та отримання статусу АЕО

Проходження митниці через «єдине вікно» та користування цифровими продуктами

Чому затримуються вантажі під час митного контролю

Чи легко оскаржити дії митних органів підприємствам

Що там з корупцією на митниці

Що думає бізнес про «контрабанду» та «сірий імпорт»

Що перешкоджає імпортерам та експортерам

Як вплинула Угода про Асоціацію на діяльність бізнесу

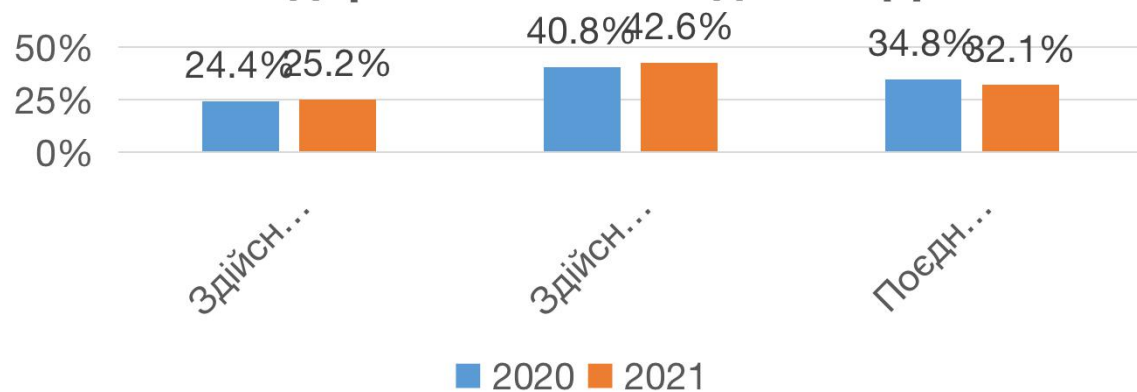
Звідки підприємства беруть інформацію, яка роль бізнес-асоціацій

КОГО БУЛО ОПИТАНО: ВИБІРКА

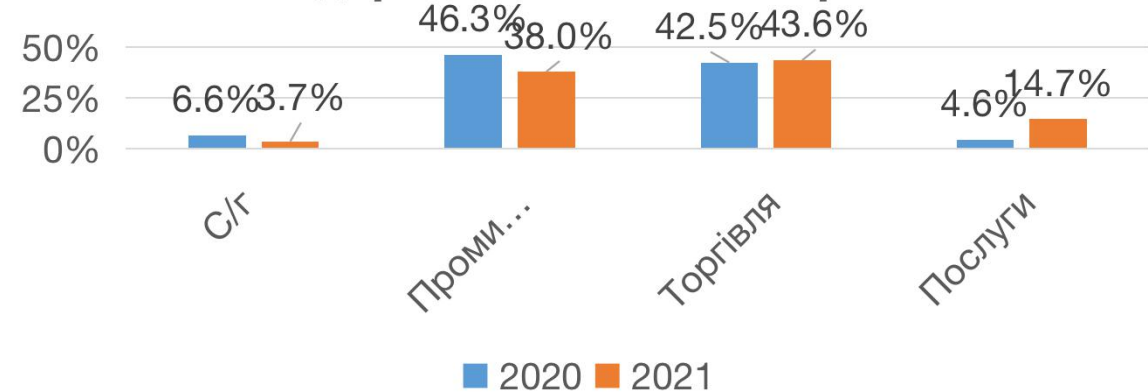

Вибірка: якими є опитані підприємства

Підприємства за видом ЗЕД

Підприємства за сектором

Підприємства за розміром

- 1000+ опитаних представників підприємств, що займаються експортом та/або імпортом
- Було опитано бізнес усіх розмірів: від мікропідприємств до великих підприємств. Більшість склали мікро- та малі підприємства
- Більшість опитаних – представники

промисловості та торгівлі

Спрощення процедур торгівлі в Україні 2021: контрабанда, «сірий імпорт», корупція

ЧОМУ ВАРТО ГОВОРИТИ ПРО СІРИЙ ІМПОРТ ТА КОРУПЦІЮ НА МИТНИЦІ

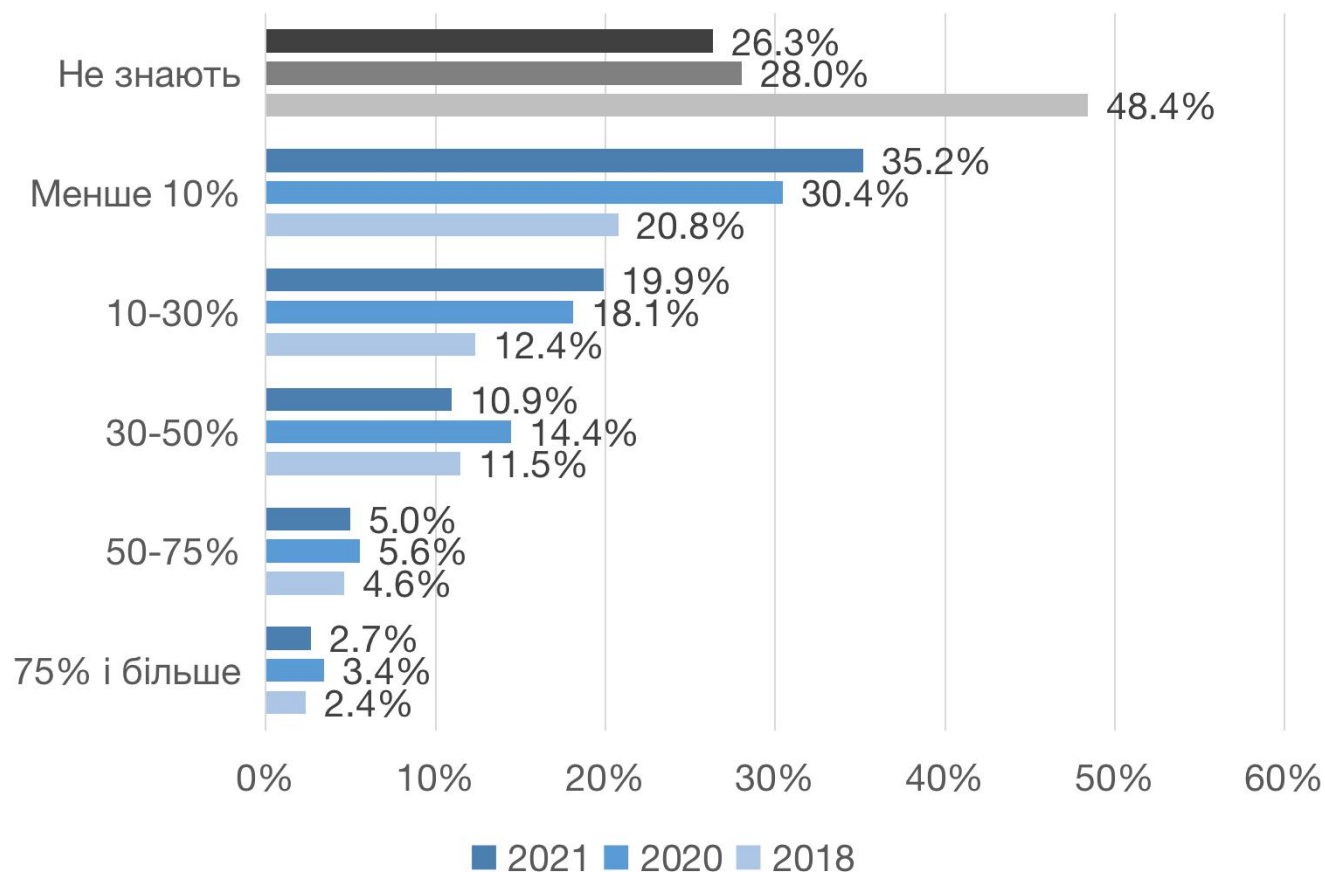
«Сірий імпорт» та корупція – актуальні питання

- «Сірий імпорт» – це товари, ввезені з порушенням митних правил, у тому числі без оподаткування
 - Ця проблема актуальна для бізнесу, адже це створює нерівні умови для конкуренції
 - Це також важлива проблема для держави – не надходять митні платежі
- Корупція на митниці – це проблема, про яку говорить бізнес та органи влади.
- Попередження та подолання корупції входить до пріоритетних кроків державних стратегічних документів, таких як Антикорупційна стратегія на 2020-2024 роки та План підвищення ефективності роботи митної служби
- У цій презентації наведено дані опитування 1000+ експортерів та імпортерів 2021 року щодо:
 - Поширеності «сірого імпорту» та думок бізнесу щодо того, як йому протидіяти
 - Поглядів бізнесу на кримінальну відповідальність за ввезення контрабанди
 - Різні аспекти та проявів корупції: важливості неформальних стосунків з владою, корупції серед проблем на митниці, а також зв'язку між оцінкою корупції та загальною оцінкою роботи митниці

«СІРИЙ ІМПОРТ»: ПОШИРЕНІСТЬ, ПРОТИДІЯ

Оцінка частки «сірого імпорту»

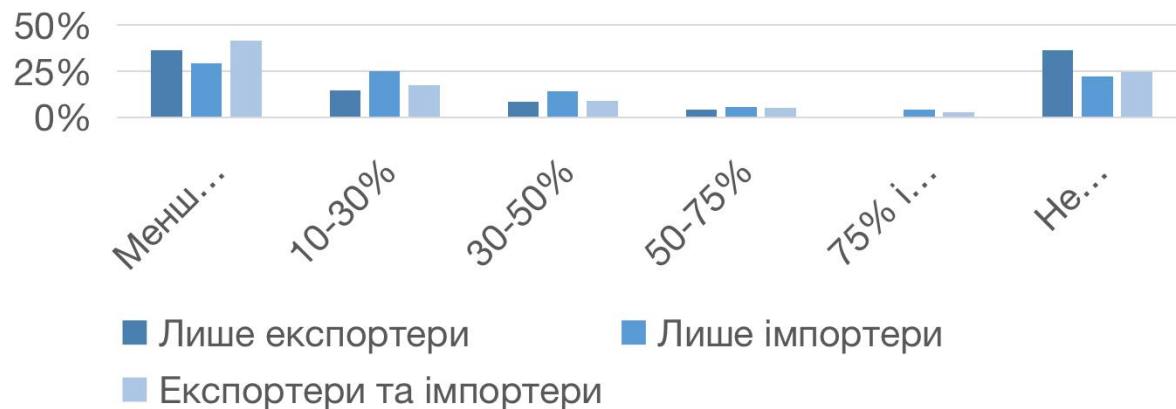
Оцінка частки «сірого імпорту» / «товарної контрабанди» на своєму ринку, %

- Підприємства оцінили частку «сірого імпорту» на своєму галузевому ринку (в опитуванні 2021 р. – «товарної контрабанди»)
- В середньому частку «сірого імпорту» оцінюють як 21,1% (у 2020 р. – 24,2%, у 2018 р. – 25,3%)
- Близько третини опитаних оцінює цю частку як меншу, ніж 10%
- Ще близько третини вважають, що частка «сірого імпорту» складає від 10% до 50%
- Лише 2,7% оцінюють частку «сірого імпорту» як більшу від 75%
- У 2020 та 2021 році суттєво зменшились частки підприємств, які не можуть оцінити частку «сірого імпорту» на своєму ринку, порівняно з 2018 роком

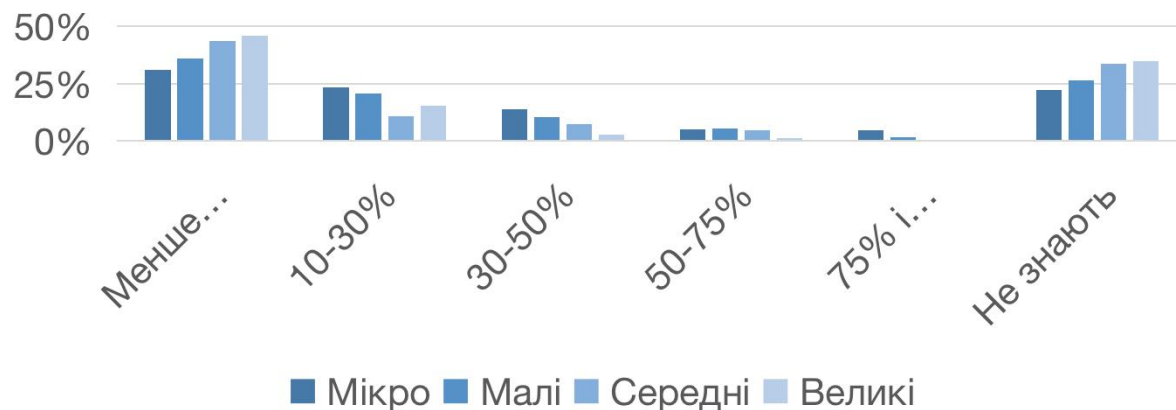
Оцінка рівня «сірого імпорту»: розрізи

Оцінка за видом ЗЕД, %

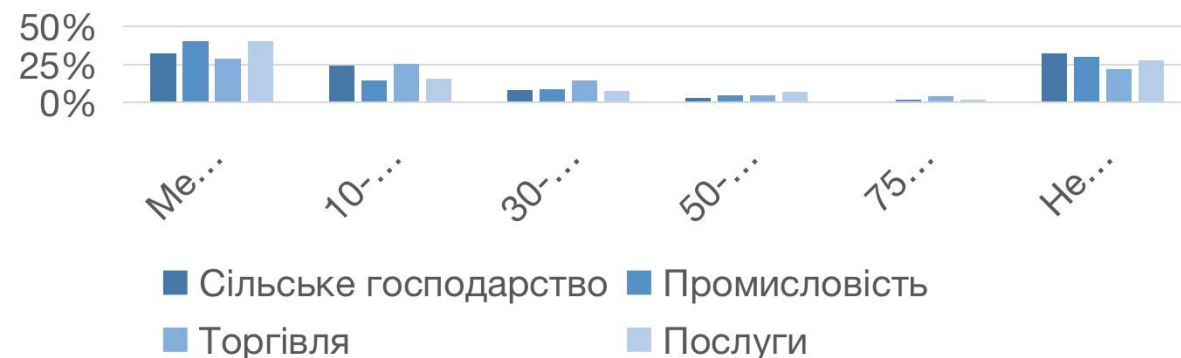

- Виключно імпортери оцінюють частку «сірого імпорту» вище, ніж підприємства, що здійснюють експорт
- Зі збільшенням розміру підприємств зменшуються оцінки рівня «сірого імпорту». Середні та великі підприємства рідше від малих та мікропідприємств можуть оцінити частку «сірого імпорту»
- У сфері торгівлі опитані частіше від інших можуть оцінити частку «сірого імпорту» і оцінюють його частку як найбільшу

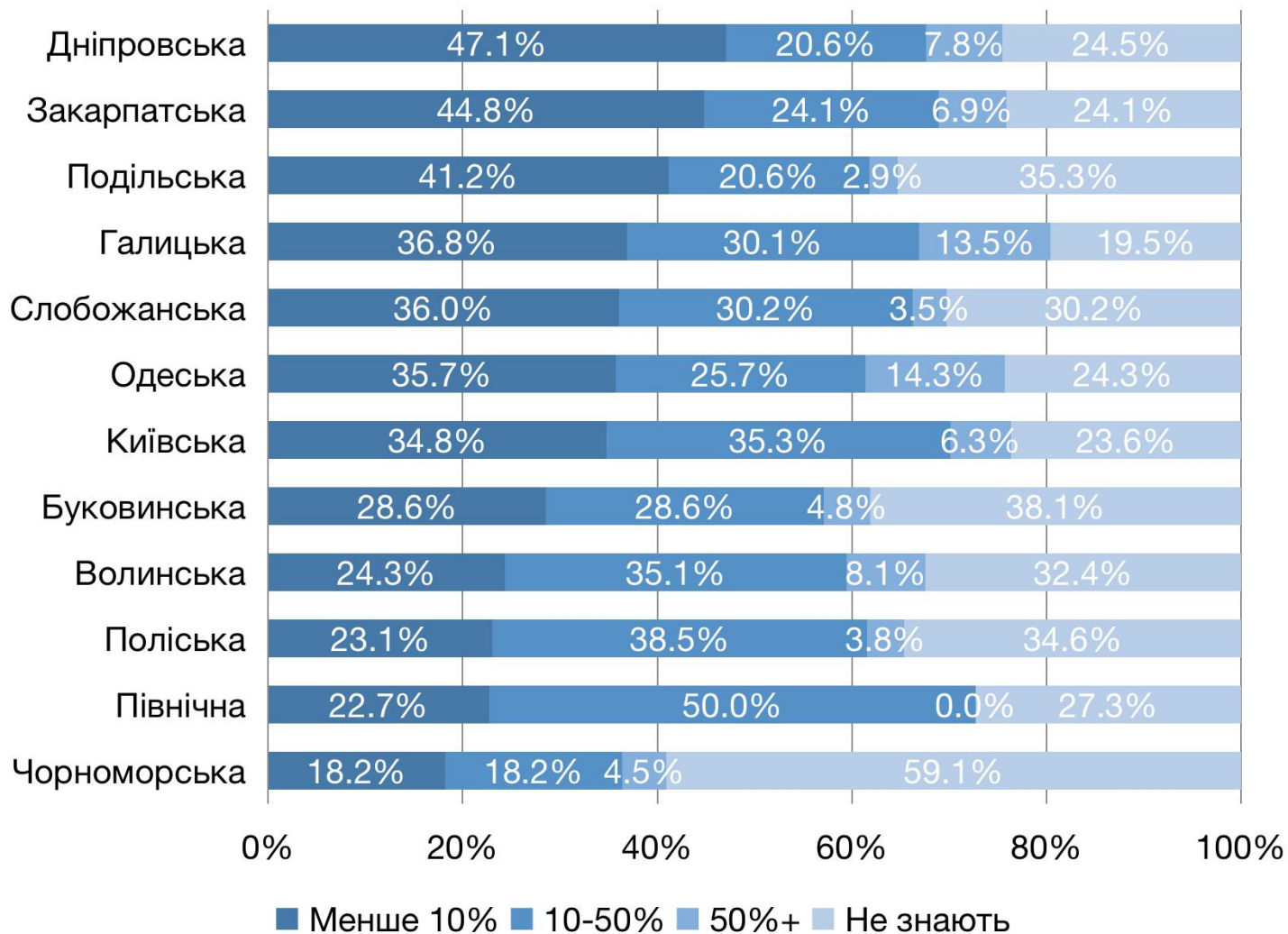
Оцінка за розміром, %

Оцінка частки "сірого імпорту" за сектором, %

Оцінка рівня «сірого імпорту» за митницями

- Підприємства, що обслуговуються на Дніпровській та Закарпатській митницях, оцінюють рівень «сірого імпорту» як найменший
- Більше 10% підприємств серед тих, що розмитнюються на Галицькій та Одеській митницях, вважають його більшим, ніж 50%
- Жодне підприємство на Північній митниці не вважає рівень «сірого імпорту» більшим 50%
- Підприємства на Галицькій митниці найчастіше можуть оцінити рівень «сірого імпорту»
- Підприємства на Чорноморській митниці – найрідше

Відповіді підприємств на Азовській та Східній митницях не враховані в аналізі через недостатню кількість опитаних

Рейтинг перешкод при імпорті

Рейтинг перешкод серед імпортерів, у кого були перешкоди, %

- Проблема «сірого імпорту» не належить до найгостріших проблем для імпортерів
- У 2021 році топ-3 проблеми – непрозорість визначення митної вартості, затягування митного оформлення та значна бюрократизація на митниці
- У 2021 році «сірий імпорт» займає 11-те місце серед проблем для імпортерів (40,9%)
- У 2020 та 2018 роках він був на 9-му місці серед проблем для імпортерів (про цю проблему повідомляли 11,3% у 2020-му та 14% у 2018-му)
- Тому можна припустити, що важливість цієї проблеми порівняно з іншими практично не змінилася, але, як і про інші проблеми, імпортери повідомляють про неї частіше

Як протидіяти «сірому імпорту»?

Заходи, які респонденти пропонують для усунення «сірого імпорту» / «товарної контрабанди» з їхнього ринку, %

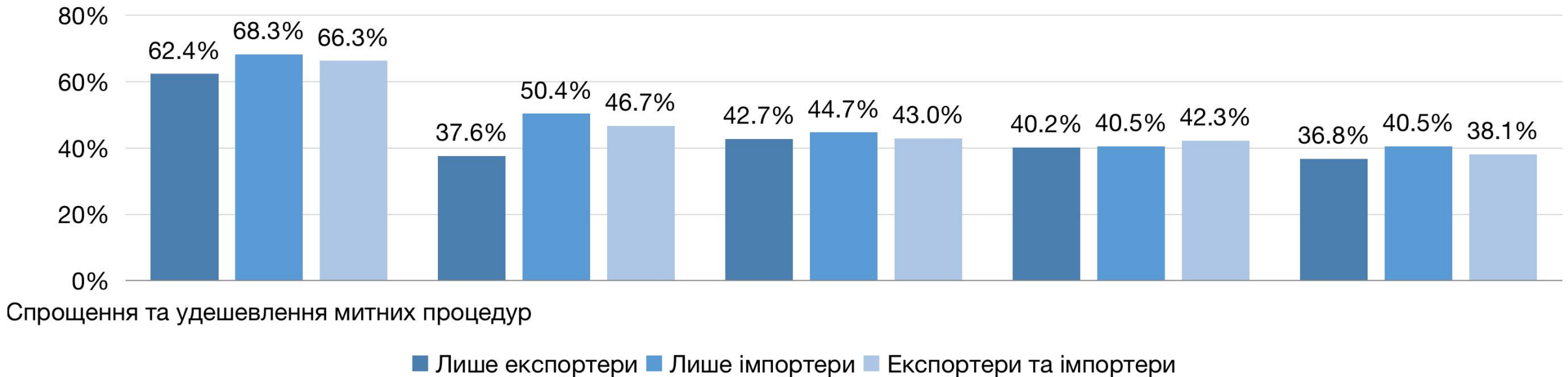

- На 1му місці серед заходів, які, на думку респондентів, слід вжити для боротьби з «сірим імпортом» – спрощення та удешевлення митних процедур
- З великим відривом на 2му місці – протидія «карго-компаніям»
- Наступні три бажані заходи у першій п'ятірці – контроль товарів від імпорту до продажу, удосконалення аналізу і управління ризиками на митниці та об'єднання митних і податкових баз даних

Як протидіяти «сірому імпорту»?

Пропозиції за видом ЗЕД

Топ-5 пропозицій для боротьби з «сірим імпортом» / «товарною контрабандою» за видом ЗЕД, %

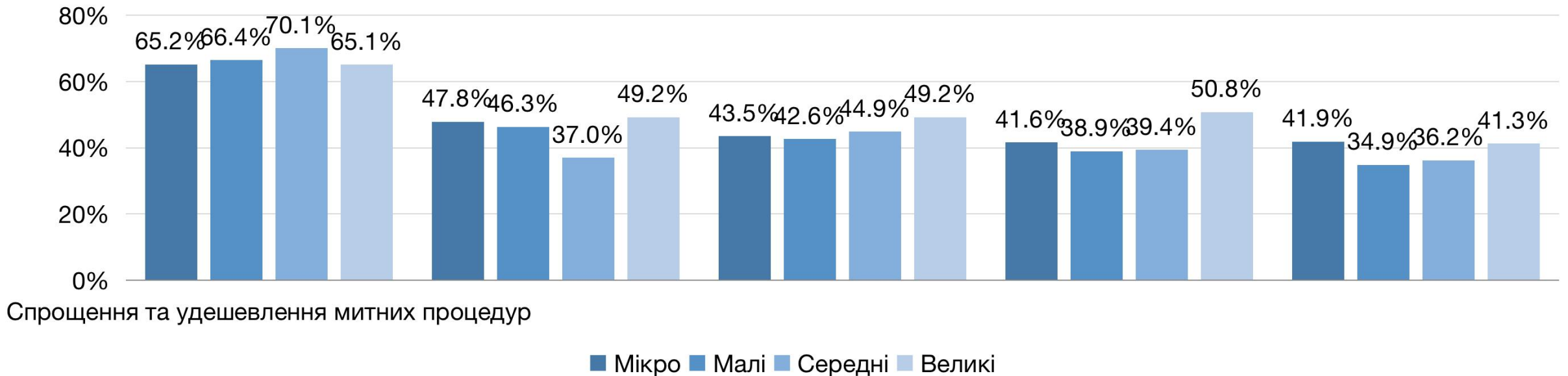

- За більшістю заходів, які бізнес пропонує для усунення «сірого імпорту» з ринку, немає значних відмінностей між підприємствами різних розмірів, секторів та видів ЗЕД
- Імпортери більше від виключно експортерів підтримують таку пропозицію, як протидія контролюючих та правоохоронних органів «карго»-компаніям

Як протидіяти «сірому імпорту»?

Пропозиції за розміром

Топ-5 пропозицій для боротьби з «сірим імпортом» / «товарною контрабандою» за розміром, %

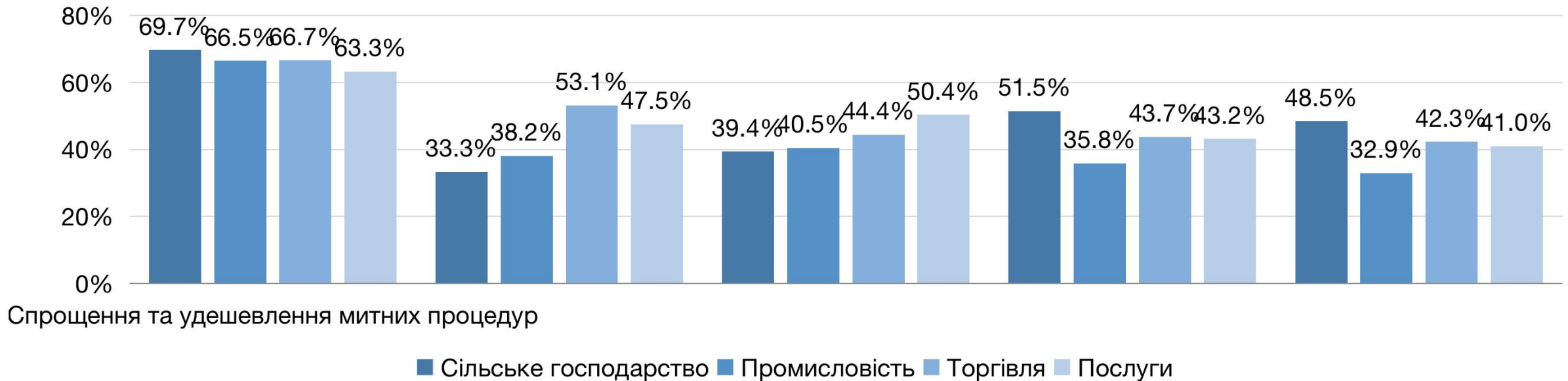

- Великі підприємства більше, ніж бізнес менших розмірів, підтримують запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до кінцевого продажу та удосконалення системи аналізу та управління ризиками на митниці

Як протидіяти «сірому імпорту»?

Пропозиції за сектором

Топ-5 пропозицій для боротьби з «сірим імпортом» / «товарною контрабандою» за сектором, %

- У сфері торгівлі для боротьби з «сірим імпортом» частіше, ніж в інших секторах, пропонують протидіяти «карго»-компаніям, а у сільському господарстві частіше висловлюються за удосконалення системи аналізу та управління ризиками та за об'єднання митних і податкових баз даних

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ КОНТРАБАНДИ

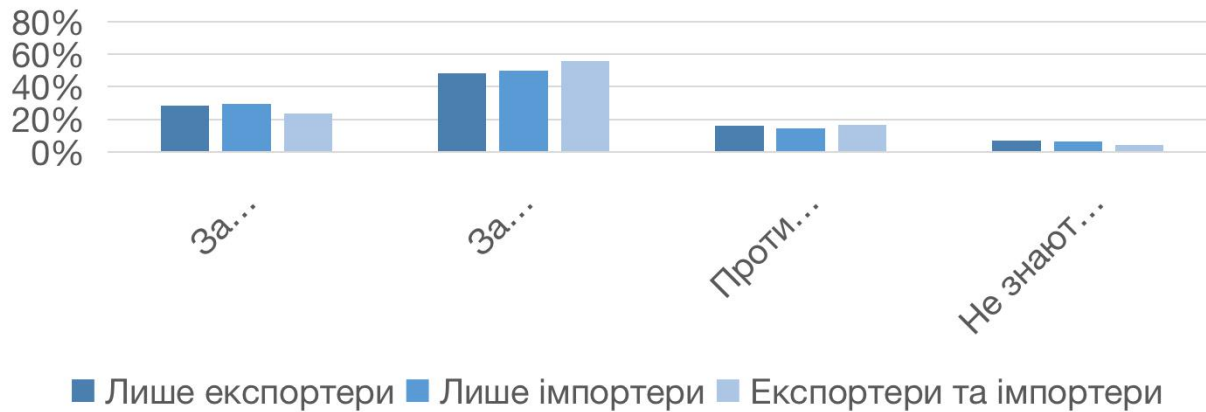
Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення

- Найчастіше респонденти підтримують криміналізацію контрабанди товарів комерційного призначення, але без позбавлення волі, – більше 50%
- Більше 27% опитаних вважають, що за контрабанду потрібно ввести кримінальну відповідальність з позбавленням волі
- Лише 15,5% не підтримують криміналізацію контрабанди
- Розподіл відповідей на це запитання практично не змінився у порівнянні з 2020-м роком
- Тему криміналізації контрабанди ІЕД детально аналізує у консультативній роботі «Чи потрібна криміналізація товарної контрабанди?», А. Бутін <http://tfdialogue.ier.com.ua/archives/3305>

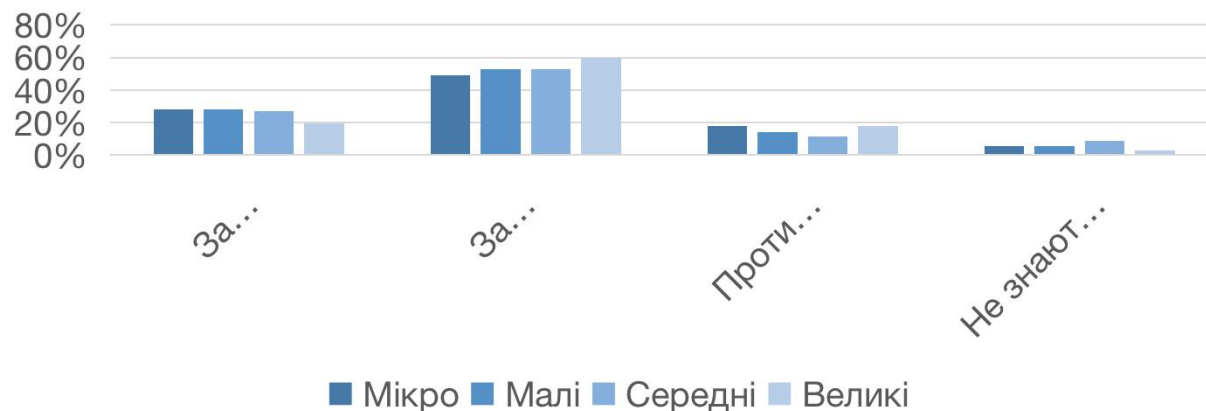
Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення: розрізи

Ставлення до криміналізації за видом ЗЕД, %

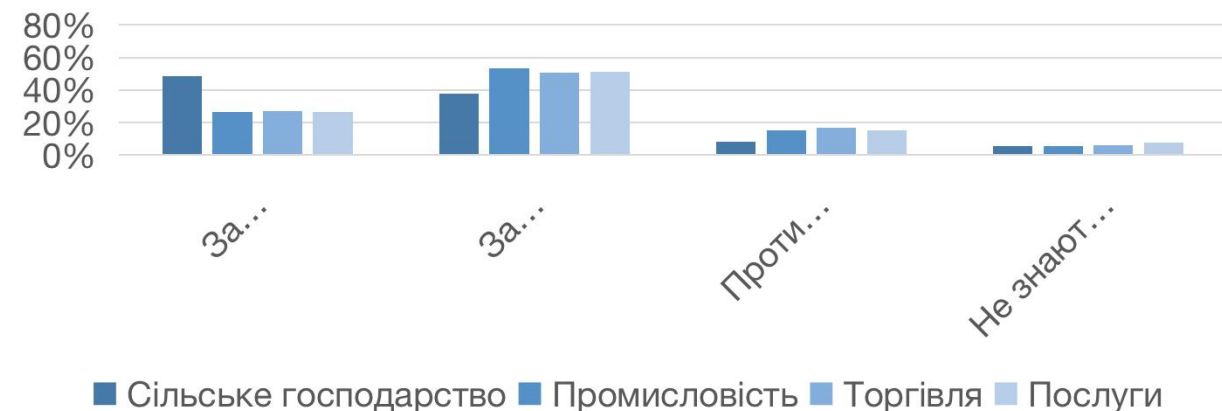

- Представники підприємств, що одночасно імпортують та експортують, та підприємств великого розміру рідше від інших підтримують позбавлення волі за неофіційне ввезення товарів
- У сільському господарстві найчастіше виступають за криміналізацію контрабанди з позбавленням волі

Ставлення до криміналізації за розміром, %

Ставлення до криміналізації за сектором, %

Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за митницею

- Підприємства, що розмитнюються на Поліській митниці, найбільше підтримують криміналізацію контрабанди з кримінальною відповідальністю. Найменше таких – на Буковинській митниці
 - Серед підприємств, що розмитнюються на Слобожанській митниці – найбільші частки тих, які виступають проти криміналізації контрабанди
- Відповіді підприємств на Азовській та Охридській митницях не враховані в статистику. Не враховані також підприємства, які не вказали достатню кількість опитаних

У яких випадках слід криміналізувати контрабанду?

Підстави для криміналізації контрабанди,

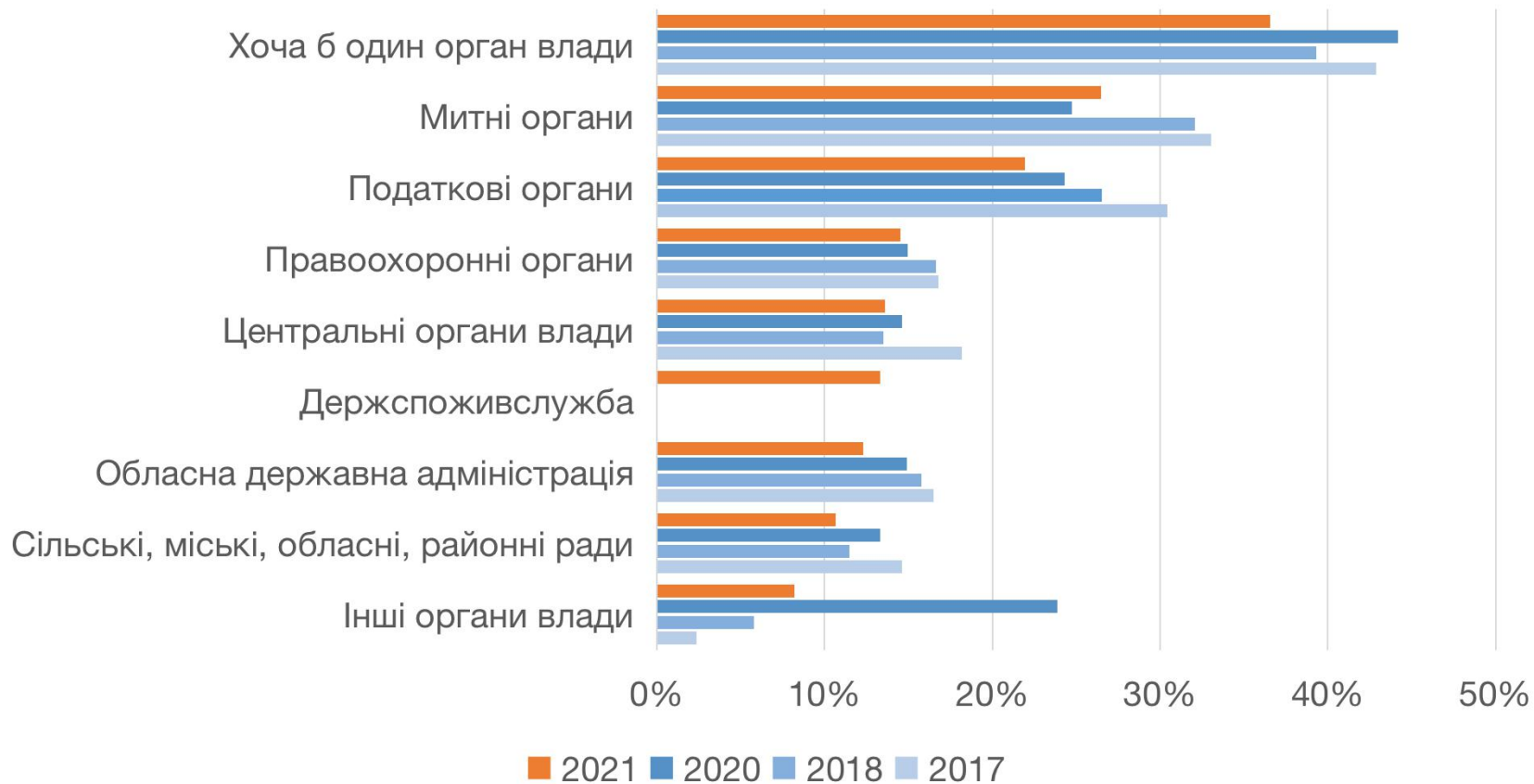

- Більше половини опитаних вважають, що слід ввести кримінальну відповідальність за ввезення усіх товарів з порушеннями
- 13,5% респондентів пропонують криміналізувати контрабанду або підакцизних товарів, або ввезених у великих обсягах, та майже стільки ж опитаних – лише якщо товари ввезені у великому обсязі
- Відповіді на це запитання не значно змінилися порівняно з 2020-м роком
- Представники виключно імпортерів частіше від респондентів у бізнесі з експортом підтримують криміналізацію контрабанди у великих обсягах
- Представники підприємств середнього розміру та с/г підприємств частіше від інших підтримують криміналізацію усієї контрабанди
- Бізнес, що користується послугами Чорноморської, Поліської та Волинської митниць, найчастіше підтримує криміналізацію усієї контрабанди

КОРУПЦІЯ: «ВАЖЛИВІ ДРУЗІ»

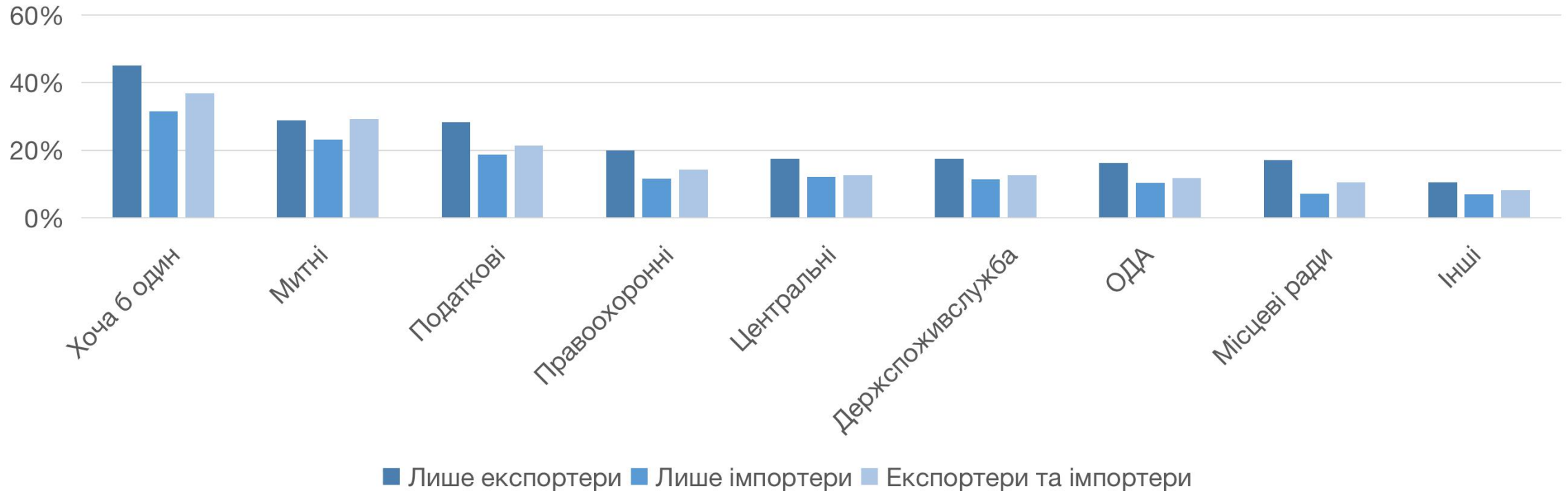
Важливість неформальних стосунків з владою для ведення бізнесу

Важливість неформальних стосунків з владою для ведення бізнесу, %

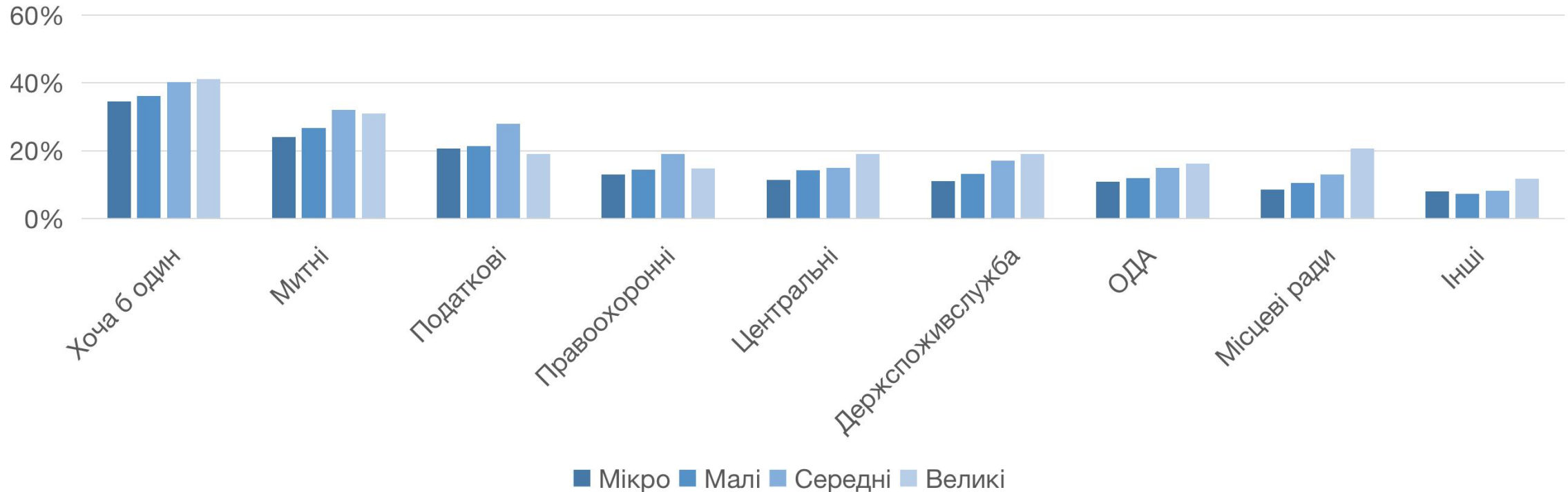
- У 2021 році 36,5 % респондентів сказали, що для успіху бізнесу важливі неформальні стосунки хоча б з одним органом влади
- Це найменша частка респондентів за весь період опитування
- Втім, неформальні канали взаємодії з владою залишаються досить важливими для бізнесу
- Як і раніше, на перших двох місцях – митні та податкові органи, однак важливість неформальних стосунків з ними зменшилася

Важливість неформальних стосунків з владою за видом ЗЕД

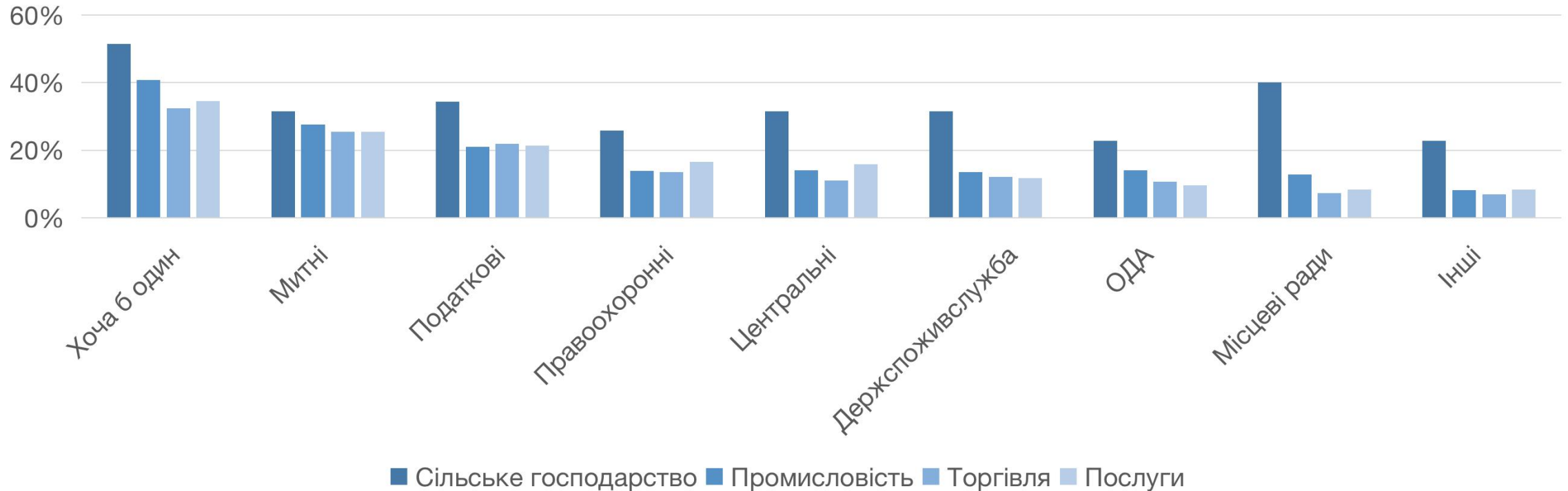
- Виключно експортери частіше від інших вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки з органами влади, особливо з податковими, правоохоронцями та місцевими радами

Важливість неформальних стосунків з владою за розміром

- Зі збільшенням розміру підприємств зростає частка тих, що вважають важливими стосунки хоча б з одним органом влади
- Підприємства великого розміру частіше від інших вважають необхідними неформальні стосунки з місцевими органами, середнього розміру – з податковими

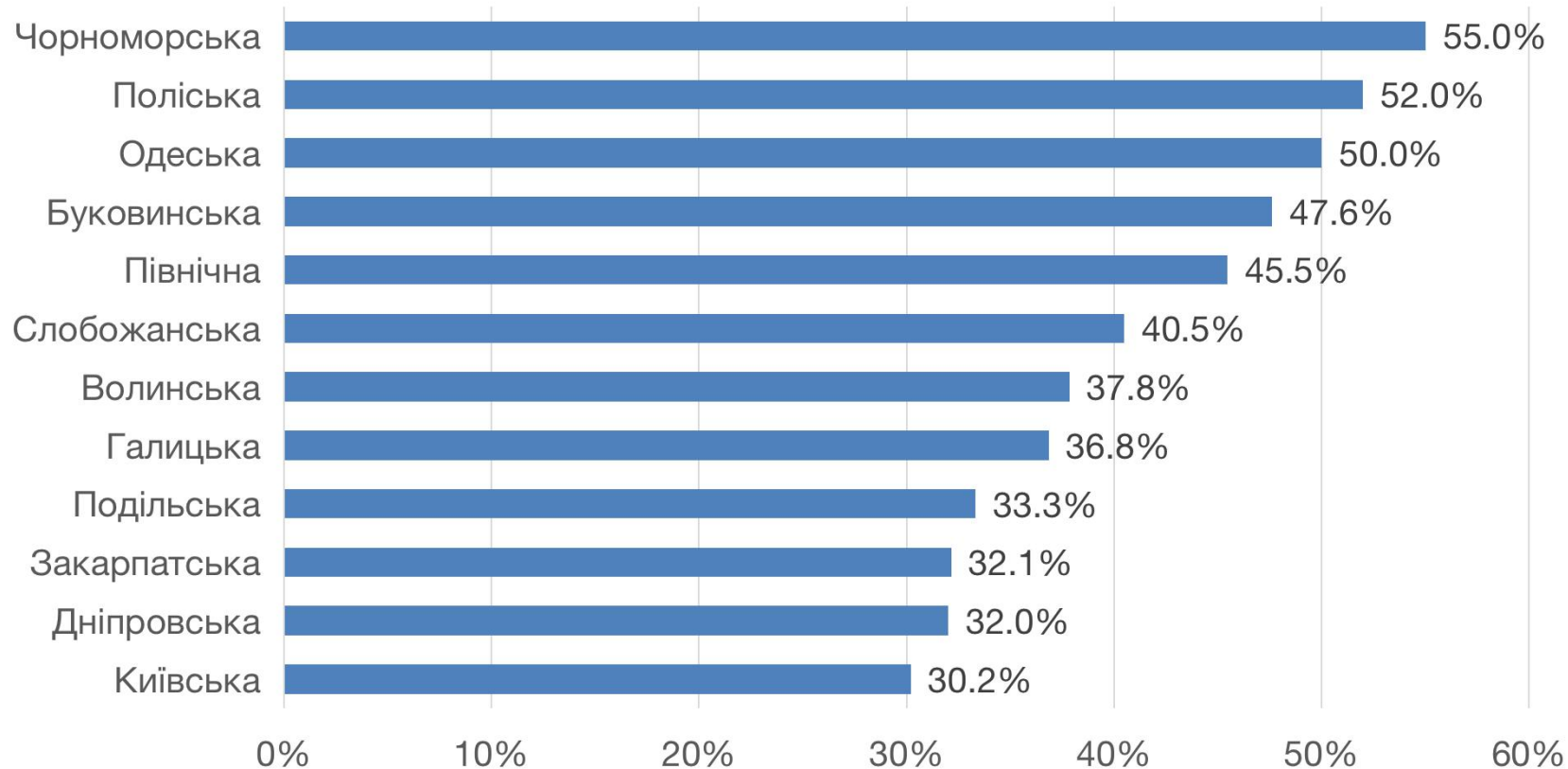
Важливість неформальних стосунків з владою за сектором

- С/г підприємства частіше від інших вважають за потрібне «дружити» з різними органами влади

Важливість неформальних стосунків з владою за митницею

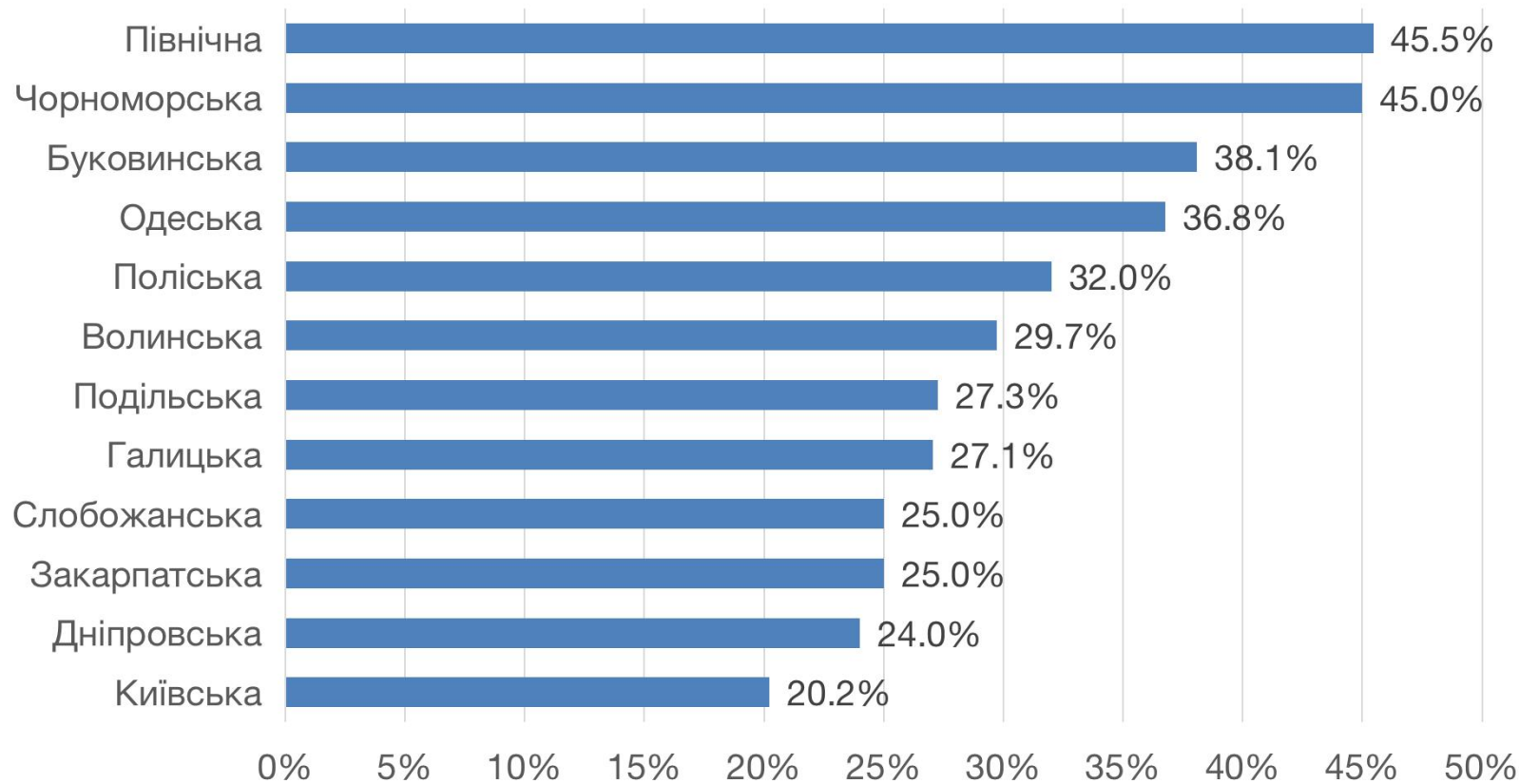
Важливість неформальних стосунків хоча б з одним органом влади, %

- Підприємства, що користуються послугами Чорноморської, Поліської та Одеської митниць, найчастіше вважають важливим «дружити» хоча б з одним органом влади
 - Найрідше так вважають підприємства на Київській, Дніпровській та Закарпатській митницях
- Відповіді підприємств на Азовській та Східній митницях не враховані в аналізі через недостатню кількість опитаних

Важливість неформальних стосунків з митними органами за митницею

Важливість неформальних стосунків з митними органами,
%

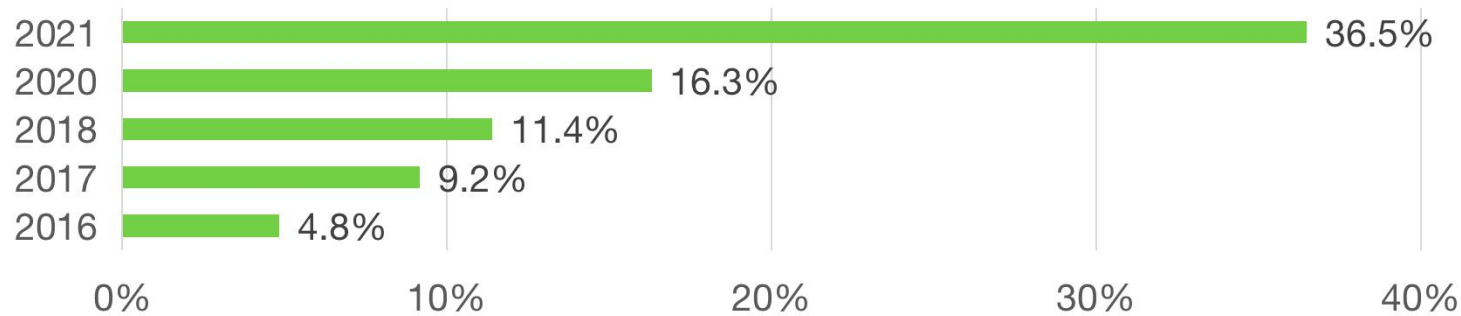

- Підприємства, що користуються послугами Північної та Чорноморської митниць, частіше від інших вважають важливими неформальні стосунки з митними органами
 - Підприємства на Київській, Дніпровській та Закарпатській митницях найрідше вважають за потрібне «дружити» з митними органами
- Відповіді підприємств на Азовській та Східній митницях не враховані в аналізі через недостатню кількість опитаних

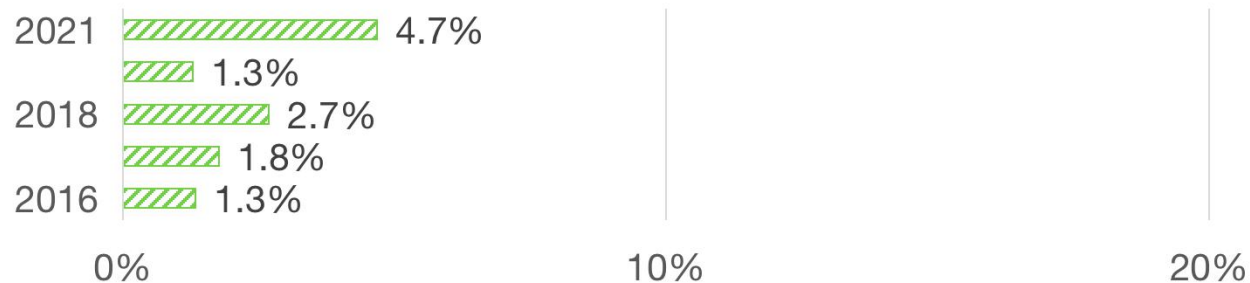
КОРУПЦІЯ НА МИТНИЦІ: АСПЕКТИ, ОЦІНКИ, ЗМІНИ

Корупція як перешкода при експорті

Експортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед тих, що повідомили про перешкоди при експорті

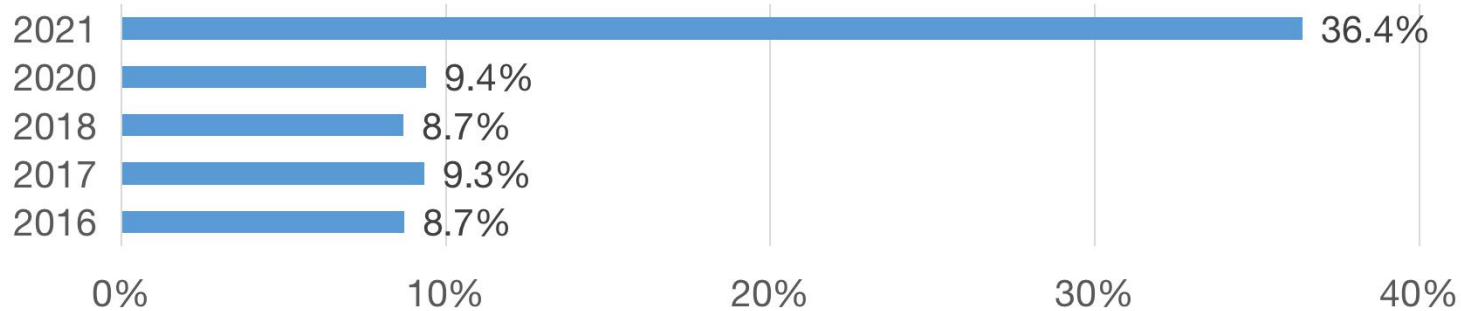
Експортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед усіх експортерів

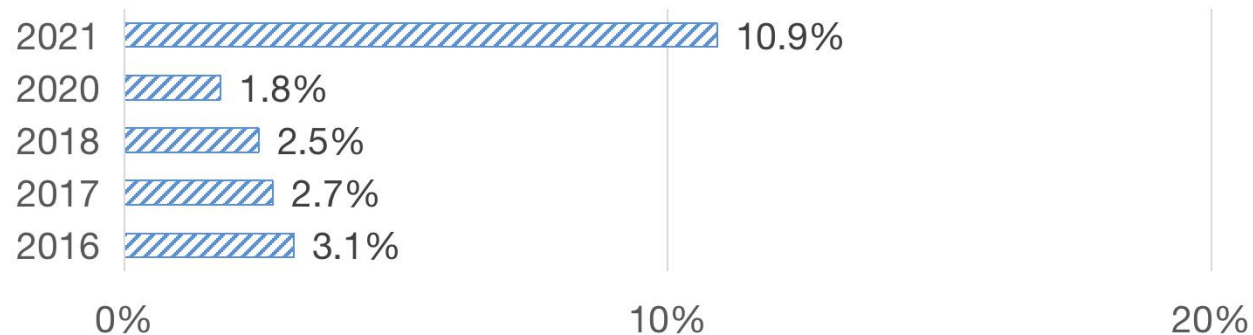
- Значення корупції на митниці як перешкоди при здійсненні експорту зменшилося у 2021 році: вона опустилася на 8-ме місце рейтингу перешкод з 5-го місця у 2020-му році
- Разом з цим, частки експортерів, які повідомляють про проблему корупції, як лише серед експортерів, що повідомляють про перешкоди, так і серед серед усіх експортерів, зросли
- Це показує, що експортери частіше повідомляють про різноманітні проблеми, у тому числі про корупцію. Але вони не відносять проблему корупції до найбільш гострих при експорті

Корупція як перешкода при імпорті

Імпортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед тих, що повідомили про перешкоди при імпорті

Імпортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед усіх імпортерів

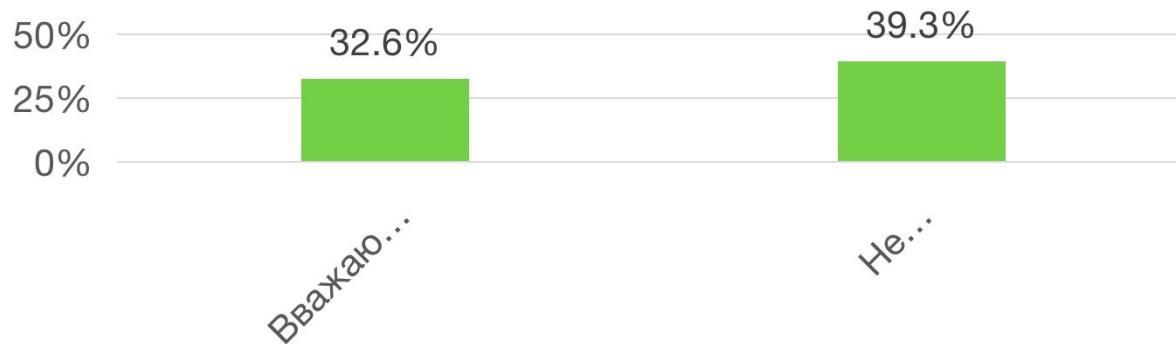

- Для імпортерів, які стикалися з перешкодами, важливість корупції дещо зменшилася у порівнянні з іншими проблемами: вона опустилася з 11-го місця у рейтингу перешкод у 2020 році на 13-те місце у 2021 році
- Однак, частки імпортерів, які повідомляють про проблему корупції, як лише серед тих, що повідомляють про перешкоди, так і серед усіх імпортерів, істотно зросли
- Це показує, що імпортери частіше повідомляють про різні проблеми включно з корупцією, але вона залишається менш гострою проблемою порівняно з

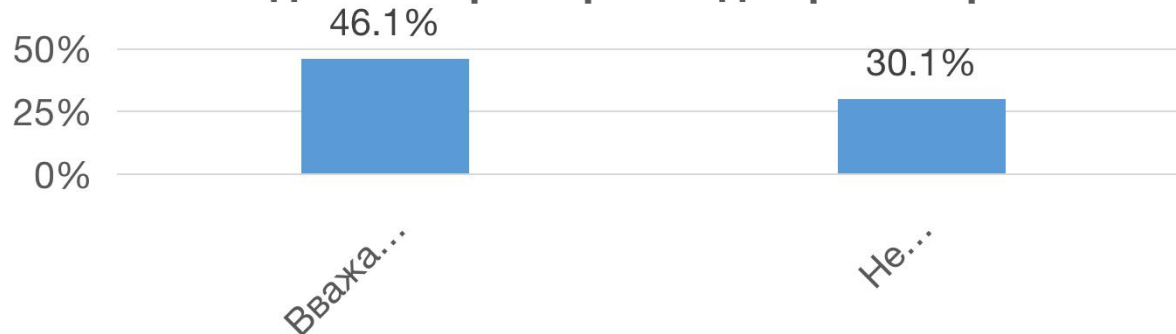
ІНШИМИ

Корупція як перешкода при експорті та імпорті: зв'язок з важливістю «дружби» з владою

Експортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед тих, що повідомили про перешкоди при експорті

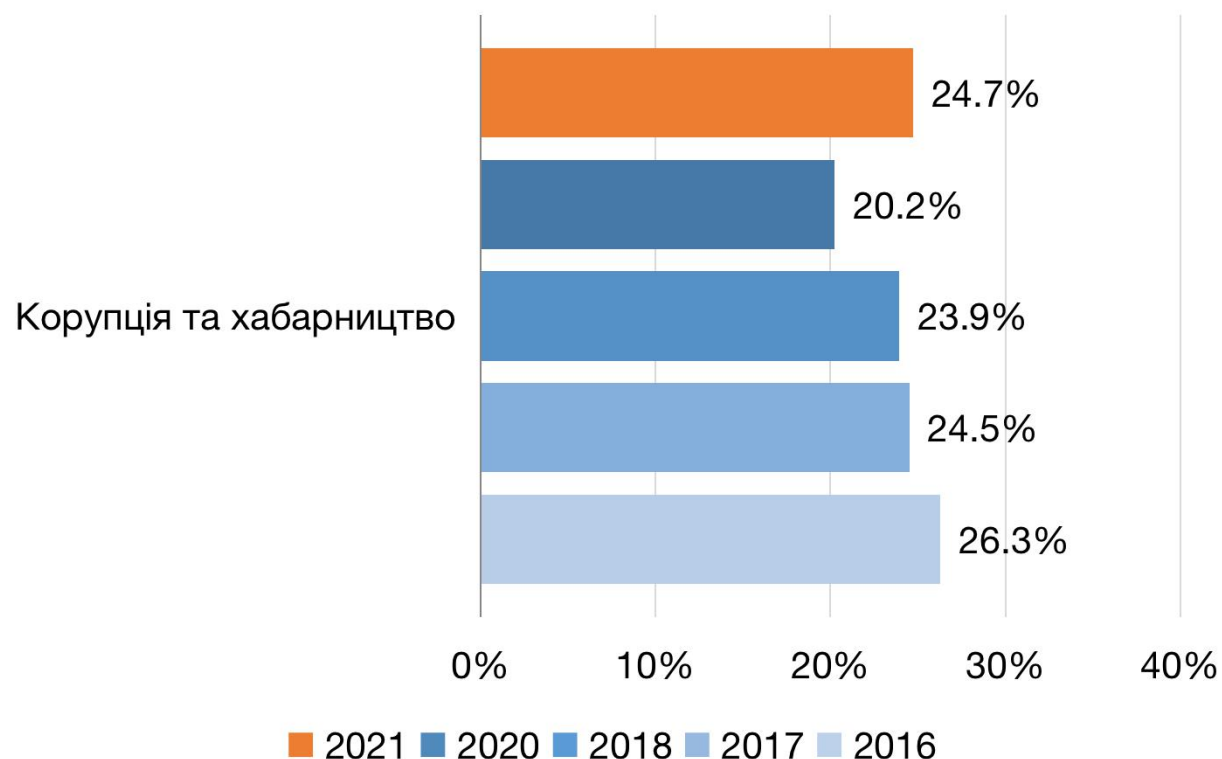
Імпорттери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед тих, що повідомили про перешкоди при імпорті

- Частка експортерів, що називають корупцію на митниці серед перешкод при експорті, більша серед тих, що не вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини з жодним органом влади
- Це може означати, що експортери не пов'язують неформальні стосунки з владою з корупцією, а використовують їх для спрощення і пришвидшення ведення бізнесу
- Частка імпортерів, які називають корупцію на митниці серед перешкод для імпорту, більша серед тих, які вважають важливими неформальні відносини з органами влади
- Це може означати, що імпортери трактують неформальні відносини з владою як засіб захисту та юридичної

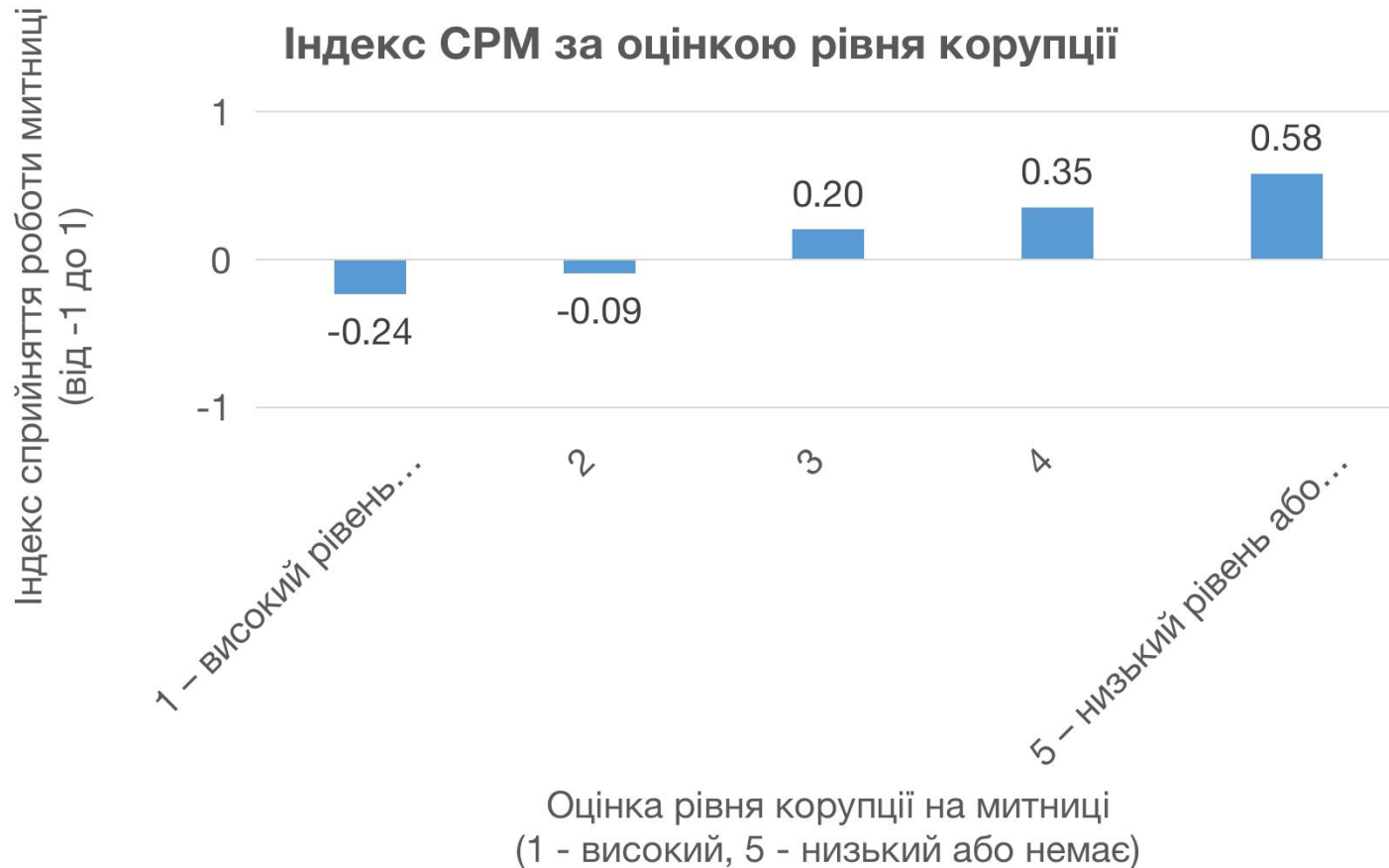
Корупція та хабарництво як проблема на митниці

Частка підприємств, які назвали корупцію та хабарництво серед проблем у роботі митниці

- Проблема корупції та хабарництва опустилася на 6-те місце серед проблем на митниці для опитаних експортерів та імпортерів у 2021 році
- У 2020 році вона займала 4-те місце
- Разом з цим, частка респондентів, які вказують на цю проблему, зросла майже до 25% – близько до рівня 2017 року
- 31,1% респондентів, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини хоча б з одним органом влади, назвали корупцію та хабарництво проблемою на митниці
- Це більше, ніж частка тих, які не вважають за потрібне «дружити» з владою (20%)

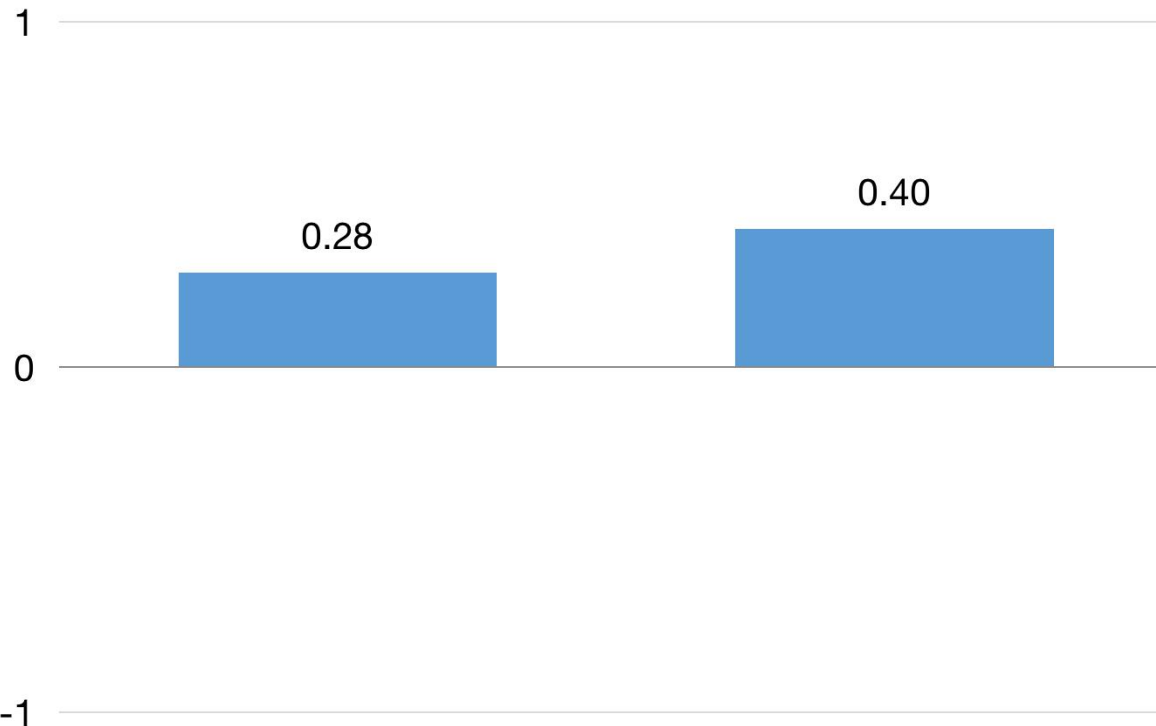
Оцінки рівня корупції та ефективності роботи митниці

- Учасники опитування 2021 року оцінили рівень корупції на митниці як досить низький: в середньому на 3,9 балів (1 – високий, 5 – низький)
- Погані оцінки рівня корупції асоціюються з нижчими оцінками ефективності роботи митниці в цілому (помірна позитивна кореляція з Індексом сприйняття роботи митниці, $r = 0,46$, $p = 0,00$)

Важливість «дружби» з владою та оцінки ефективності роботи митниці

Індекс CPM за важливістю неформальних стосунків з владою

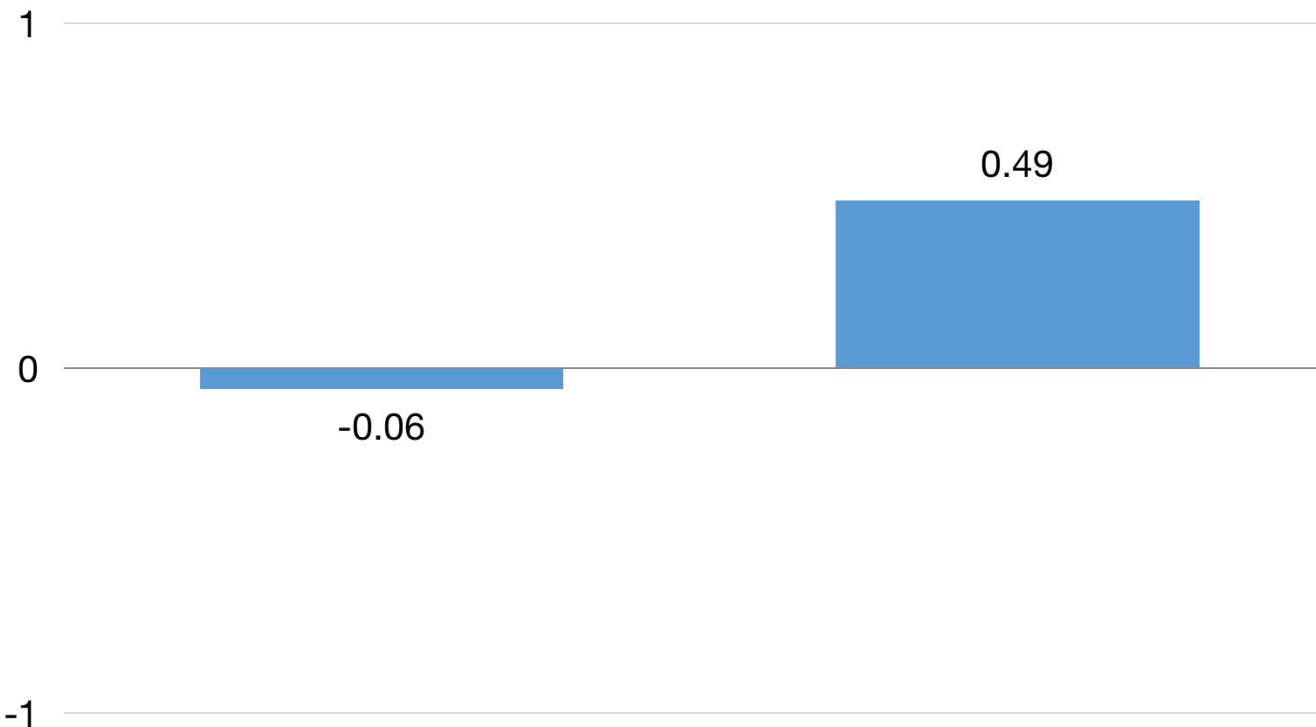

- Респонденти, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини хоча б з одним органом влади, оцінюють ефективність роботи митниці гірше (Індекс CPM = 0,28), ніж ті, що так не вважають (Індекс CPM = 0,40)

вважають важливими неформальні відносини хоча б з одним органом влади

Оцінки корупції та ефективності роботи митниці

Індекс CPM за оцінкою корупції та хабарництва як проблеми на митниці

важають корупцію та хабарництво проблемою на митниці

- Респонденти, які вважають корупцію і хабарництво проблемою на митниці, оцінюють роботу митниці гірше (Індекс CPM = -0,06), ніж респонденти, що не назвали цієї проблеми (Індекс CPM = 0,49)

Корупція як перешкода при проходженні митних процедур

Проблема корупції при різних процедурах, % серед тих, що стикалися з проблемами

- Корупція не належить до основних проблем, про які повідомляють опитані при різних митних процедурах
- Найчастіше про корупцію повідомляють при попередньому митному оформленні та при митному огляді
- Ймовірно, що проблеми, про які респонденти говорять частіше (необґрунтованість перевірок і завищення митної вартості, нерівні умови для бізнесу) містять корупційну складову

Висновки (1)

«Сірий імпорт»: поширеність, протидія

- В середньому рівень «сірого імпорту» оцінюють як 21,1%, що менше, ніж у двох попередніх хвилях опитування
- «Сірий імпорт» не входить до ключових проблем при імпорті, поступаючись непрозору визначенню митної вартості, затягуванню митного оформлення та значній бюрократизації на митниці
- Для усунення «сірого імпорту» з ринку опитані найчастіше пропонують спростити та здешевити митні процедури. На другому та третьому місцях серед запропонованих заходів – протидія «карго»-компаніям та створення системи контролю за товарами від імпорту до продажу

Криміналізація контрабанди

- Криміналізація контрабанди користується значною підтримкою опитаних: лише 15,5% виступають проти цього кроку
- Однак, кримінальну відповідальність без позбавлення волі підтримують майже удвічі частіше, ніж кримінальну відповідальність з позбавленням волі
- Більше половини респондентів вважають за потрібне ввести кримінальну відповідальність за порушення митних правил при ввезенні усіх товарів

Висновки (2)

Корупція: важливі друзі

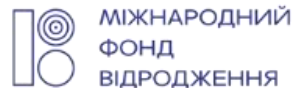
- 36,5% опитаних вважають, що для успіху бізнесу важливі неформальні стосунки хоча б з одним органом влади. Це менше, ніж у трьох попередніх хвилях опитування
- У першій трійці «важливих» органів влади – митні, податкові та правоохоронні органи

Корупція на митниці: аспекти, оцінки, зміни

- У 2021 році місце корупції на митниці у рейтингу перешкод при експорті та імпорті знизилося порівняно з іншими перешкодами (вона перемістилася з 5-го місця у 2020 році на 8-ме місце серед перешкод при експорті та з 11-го місця у 2020 році на 13-те місце серед перешкод при імпорті)
- При цьому абсолютні частки опитаних, що повідомляють про проблему корупції, як серед усіх експортерів, так і серед усіх імпортерів, зросли порівняно з усіма попередніми хвилями опитування (у 2021 році – 4,7% усіх експортерів та 10,9% усіх імпортерів)
- Респонденти, які вважають рівень корупції на митниці високим, а також ті, які вважають корупцію та хабарництво проблемою на митниці, та ті, що вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки з органами влади, гірше оцінюють ефективність роботи митниці

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

ПИТАННЯ?

КОНТАКТИ

сайт: www.tfd.ier.com.ua

e-mail: customs@ier.kyiv.ua

Facebook: www.facebook.com/tfd.ier

Проект «Підтримка Громадської Ініціативи «За чесну та прозору митницю»
виконує Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
за фінансової підтримки
Європейського Союзу, МФ «Відродження» та Atlas Network

